

WSTĘP

Niniejszy zeszyt, zatytułowany *Gospodarka, zarządzanie, przestrzeń*, ma szczególny charakter. Autorzy dedykują go prof. dr. hab. Jerzemu Regulskiemu, twórcy łódzkiej szkoły ekonomiki i zarządzania miastem, doktorowi honorowemu Uniwersytetu Łódzkiego. To właśnie w 2004 r. minęła 30. rocznica utworzenia Zakładu Ekonomiki Rozwoju Miasta na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Druga okoliczność, którą pragniemy uczcić niniejszą publikacją, to 80. rocznica urodzin naszego nestora, także obchodzona w lipcu 2004 r. Autorami tego tomu są przede wszystkim doktorzy wypromowani przez prof. Regulskiego oraz pracownicy Katedry Zarządzania Miastem i Regionem, od 10 lat związanej z Wydziałem Zarządzania UŁ, a będącej bezpośrednią kontynuacją Zakładu Ekonomiki Rozwoju Miast. Nie udało się nawiązać kontaktu ze wszystkimi doktorantami profesora. Z osób, które napisały doktoraty pod Jego kierunkiem i są autorami artykułów w niniejszym tomie, należy wymienić w kolejności alfabetycznej: Piotra Burego, Janusza Kota, Aleksandrę Jewtuchowicz, Adama Kowalewskiego, Floriana Kuźnika, Tadeusza Markowskiego, Danutę Stawasz. Natomiast Stanisławowi Wietesce prof. Regulski recenzował rozprawę doktorską. Do publikacji włączono także artykuły napisane przez nasze najmłodsze koleżanki – Magdalenę Nowak i Dorotę Sikorę, pracownice Katedry, które obecnie pracują nad swoimi doktoratami i – miejmy nadzieję – będą naszymi godnymi następczyniami w podtrzymywaniu tradycji naukowej i dydaktycznej zainicjowanej przez profesora Jerzego Regulskiego. O wielkości Profesora jako nauczyciela akademickiego świadczą również obecnie zajmowane pozycje naukowe i kierownicze jego uczniów:

- Piotr Bury jest profesorem w Akademii Świętokrzyskiej, dyrektorem Instytutu Ekonomii;
- Janusz Kot jest profesorem w Akademii Świętokrzyskiej, wicedyrektor Instytutu Ekonomii ds. naukowych tejże Akademii;
- Aleksandra Jewtuchowicz kieruje Zakładem Ekonomiki Regionalnej i Ochrony Środowiska, funkcjonującego w strukturze Wydziału Ekonomiczno-Socjologicznego UŁ;
- Florian Kuźnik jest Rektorem Akademii Ekonomicznej w Katowicach;

– Adam Kowalewski jest prezesem Zarządu Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, nauczycielem na Politechnice Warszawskiej, był wiceministrem budownictwa w okresie rządu Tadeusza Mazowieckiego, później ambasadorem RP w Kenii;

– Tadeusz Markowski jest kierownikiem Katedry Zarządzania Miastem i Regionem, dziekanem Wydziału Zarządzania UŁ, przewodniczącym Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN;

– Danuta Stawasz jest kierownikiem Zakładu Zarządzania Regionem w Katedrze Zarządzania Miastem i Regionem oraz prodziekanem Wydziału Zarządzania UŁ,

– Stanisław Wieteska jest kierownikiem Katedry Ubezpieczeń na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ.

HISTORIA ROZWOJU KATEDRY ZARZĄDZANIA MIASTEM I REGIONEM

Historia obecnej Katedry Zarządzania Miastem i Regionem sięga 1974 r. Wówczas to prof. J. Reguński utworzył Zakład Rozwoju Miast, w ramach Instytutu Ekonomiki Produkcji na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym UŁ. Następnie, w 1976 r., zakład zmienił nazwę na: Zakład Ekonomiki Rozwoju Miast, a w 1978 r. został włączony do nowo powołanego Instytutu Polityki Regionalnej. W 1980 r. zespół pracowników, pod kierunkiem prof. J. Reguńskiego wydał memoriał o samorządzie terytorialnym, rozpoczynając tym samym ogólnopolską debatę o zmianie ustroju samorządu terytorialnego w Polsce. Zaangażowanie prof. J. Reguńskiego i pracowników Zakładu Ekonomiki Rozwoju Miasta w sprawy samorządowe nadało szczególny profil jego działalności, związanej z problematyką zarządzania jednostkami administracji publicznej. Profesor, jako wybitny specjalista w tej dziedzinie, został zaproszony do uczestniczenia w obradach Okrągłego Stołu. Później, w latach 1989–1991, pełnił funkcję pełnomocnika do spraw samorządu terytorialnego w rządzie premiera Tadeusza Mazowieckiego.

W 1989 r., po przejściu prof. J. Reguńskiego do Instytutu Nauk Ekonomicznych PAN, kierownictwo Zakładu objął dr hab. Tadeusz Markowski. 1 grudnia 1994 r. Zakład został włączony do nowo utworzonego Wydziału Zarządzania, zmieniając nazwę na: Zakład Zarządzania Miastem i Regionem. W 1999 r. prof. nadzw. UŁ, dr hab. T. Markowski uzyskał tytuł naukowy profesora, a w lutym 2001 r. Zakład został przemianowany na Katedrę Zarządzania Miastem i Regionem. 1 listopada 2002 r. utworzono w Katedrze dwa zakłady: Zakład Zarządzania Miastem oraz Zakład Zarządzania Regionem. Jubileuszowy rok 2004 (10-lecie Wydziału Zarządzania) jest także rokiem jubileuszu 30-lecia istnienia Katedry.

W chwili włączenia w struktury Wydziału Zarządzania UŁ Zakład zaliczał się do grupy mniejszych jednostek organizacyjnych. Zatrudniał wówczas 8 nauczycieli akademickich, w tym 2 pracowników samodzielnych. W tym okresie nastąpił znaczny rozwój Zakładu, a potem Katedry. Obecnie Katedra zatrudnia 11 nauczycieli akademickich. W ciągu 10 lat istnienia jednostki jedna osoba otrzymała tytuł profesorski (Tadeusz Markowski – 1999 r.), dwie uzyskały stopień naukowy doktora habilitowanego (Danuta Stawasz – 2001 r. i Janusz Kot – 2003 r.), a trzy – stopień naukowy doktora (Beata Banachowicz – 1999 r., Justyna Danielewicz – 2000 r., Maciej Kozakiewicz – 2002 r.). Ponadto dwie osoby, które pisały prace w Katedrze, a nie są związane z nią stosunkiem pracy, obroniły rozprawy doktorskie (Danuta Mirowska-Walas – 1996 r., Piotr Pełka – 2000 r.). Wspomnieć należy także o innych zmianach kadrowych. 1 października 2002 r. odszedł z Katedry dr hab. Piotr Bury, rok później zakończyła pracę dr Helena Rouba (przejście na emeryturę). Z kolei w październiku 2002 r. został zatrudniony w Katedrze na 1/2 etatu dr Jan Kaźmierski (poprzednio pracował w Katedrze Zarządzania Przedsiębiorstwem), a w październiku 2003 r. – prof. nadzw. dr hab. Jerzy Rutkowski (poprzednio pracował w Katedrze Ubezpieczeń na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym). Z dniem 1 października 2004 r. odszedł dr hab. Janusz Kot, a na jego miejsce zatrudniono dra Janusza Reichela. Obecnie kierownikiem Katedry jest prof. zw. dr hab. Tadeusz Markowski, a jej struktura i skład osobowy przedstawiają się następująco:

- Zakład Zarządzania Miastem (kierownik – prof. zw. dr hab. Tadeusz Markowski),

- prof. nadzw. UŁ, dr hab. Jerzy Rutkowski, prof.
- dr Beata Banachowicz – adiunkt,
- dr Justyna Danielewicz – adiunkt,
- dr Maciej Kozakiewicz – adiunkt,
- mgr Dominik Drzazga – asystent;

- Zakład Zarządzania Regionem (kierownik – dr hab. Danuta Stawasz, prof. UŁ),

- dr Janusz Reichel – adiunkt,
- dr Jan Kaźmierski (1/2 etatu) – st. wykładowca,
- mgr Dorota Sikora – asystent,
- mgr Maciej Turała – asystent.

W Katedrze zatrudniony jest także jeden pracownik administracyjny – mgr Renata Rybarczyk.

Działalność dydaktyczna Katedry jest rozległa. Jej pracownicy prowadzą wykłady nie tylko na Wydziale Zarządzania, ale i poza nim (na Wydziale Katedra prowadzi przedmioty kursowe dla całego kierunku zarządzanie i marketing pod nazwą: gospodarka przestrzenna, podstawy wiedzy o finansach, etyka biznesu). Zajęcia odbywają się także w języku angielskim.

Chlubą Katedry jest niewątpliwie przygotowana przez nią i uruchomiona po raz pierwszy w roku akademickim 2000/2001 specjalność: zarządzanie w administracji publicznej. Przedtem była ona jedną z kilku specjalności oferowanych przez Wydział Zarządzania UŁ studentom studiów dziennych (po drugim roku studiów). W roku 2001/2002 wprowadzono na nią odrębny nabór już od pierwszego roku studiów. Katedra ma także w swojej ofercie blok przedmiotów do wyboru pod nazwą: zarządzanie środowiskiem.

Pracownicy Katedry prowadzą też, jak już wspomniano, zajęcia dydaktyczne poza Wydziałem Zarządzania UŁ – przede wszystkim na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska. Uruchomiono tam na kierunku ochrony środowiska (studia dzienne) blok specjalizacyjny: zarządzanie i planowanie w ochronie środowiska. Obejmuje on 12 przedmiotów i seminarium magisterskie. Podobny blok jest prowadzony na tym samym kierunku na zaocznych uzupełniających studiach magisterskich. Pracownicy Katedry wykładają również takie przedmioty, jak np.: planowanie przestrzenne, ekonomia w ochronie środowiska, zrównoważony rozwój regionu bałtyckiego. Drugim wydziałem, który korzysta z usług dydaktycznych Katedry, jest Wydział Nauk Geograficznych. Nasi pracownicy przekazują tam wiedzę z dwóch przedmiotów: zarządzanie rozwojem lokalnym i regionalnym oraz samorząd terytorialny. Godna podkreślenia jest duża aktywność Katedry w kształceniu na poziomie podyplomowym. Na podstawie przygotowanego przez Katedrę programu powołano trzy studia podyplomowe. Są to:

- Podyplomowe Studium Zarządzania Gospodarką Lokalną i Regionalną, powołane w lutym 1999 r. Pierwszym kierownikiem Studium był prof. nadzw. UŁ, dr hab. Piotr Bury. Z chwilą jego odejścia z Wydziału (1 października 2002 r.) funkcję tę przejęła dr Beata Banachowicz. Uruchomiono dotychczas trzy edycje Studium. W ostatnim roku akademickim (2003/2004) nie udało się jednak skompletować wystarczająco licznej grupy słuchaczy. Studium ukończyło w sumie 35 osób.

- Podyplomowe Studium Zarządzania Oświatą, powołane w 2001 r., którego kierownikiem jest dr Justyna Grochowalska. Zakończono dwie edycje (łącznie 42 słuchaczy), a trzecia znajduje się w fazie realizacji.

- Podyplomowe Studium Zarządzania w Jednostkach Samorządu Terytorialnego, powołane w marcu 2003 r. Kierownikiem Studium jest dr Beata Banachowicz. Obecnie trwa druga jego edycja.

Główne nurty zainteresowań naukowo-badawczych Katedry to przede wszystkim:

- rozwijanie teorii związanych z zarządzaniem rozwojem miast i regionów (Katedra specjalizuje się w zintegrowanym sposobie podejścia do tej problematyki);

- poznawanie praw rządzących rozwojem miast i regionów pod wpływem procesów globalizacji gospodarki;

– problematyka sprawowania władzy i wpływ systemów politycznych na zarządzanie rozwojem lokalnym i regionalnym (od 1996 r. stałym przedmiotem badań jest europejski kontekst rozwoju regionalnego);

– zagadnienia rozwoju zrównoważonego ekologicznie – prewencyjna polityka ochrony środowiska;

– kwestia społecznej i ekologicznej odpowiedzialności biznesu;

– problematyka zarządzania kapitałem społecznym.

W latach 1994–2003 pracownicy Katedry opublikowali w sumie prawie 220 prac, z których co piąta ukazała się w języku obcym. Prawie co druga publikacja to oryginalna praca twórcza.

PREZENTACJA ARTYKUŁÓW

Prezentację artykułów rozpoczyna A. Kowalewski: *O znaczeniu prognoz dla prawdziwości teorii ekonomicznych, czyli efekty zewnętrzne, neoliberalizm i rozwój zrównoważony*. Autor przedstawia poglądy na temat polityki zrównoważonego rozwoju, warunkowanej przez współczesne ideologie, doktryny i teorie ekonomiczne, które wpływają w istotny sposób na kształt polityki gospodarczej wielkich państw północy oraz kształtują działania międzynarodowych instytucji finansowych. W artykule znajdujemy 3 tezy, wokół których Autor koncentruje swoje wywody. Pierwsza z nich to przyjęcie, iż stopień osiąganego liberalizmu politycznego i gospodarczego, granice i zakres swobód obywatelskich oraz zakres ochrony prawa własności w coraz większym stopniu są determinowane przez uwarunkowania zewnętrzne. Równocześnie w coraz mniejszym stopniu procesy realne są kształtowane nowymi przekonaniem i ideologicznymi kanonami doktryn ekonomicznych i politycznych. Druga została sformułowana w następujący sposób: trafność prognoz rozwojowych, społecznych, gospodarczych i przyrodniczych, istotnych dla prawidłowego przewidywania skutków naszych decyzji, nabiera coraz większego znaczenia dla działań decydujących o kierunkach rozwoju społecznego i gospodarczego. Trzecia to uznanie, iż coraz ważniejsze stają się zależności zachodzące pomiędzy rozwojem nauk ekonomicznych a metodologią budowania prognoz, bowiem rozwój teorii prognoz oraz prawidłowość metodologiczna prognozowania umożliwiają weryfikację teorii ekonomicznych oraz w coraz większym stopniu decydować będą o dalszym rozwoju nauk ekonomicznych. Konkluzją prezentowanego artykułu jest stwierdzenie, iż bez prognoz nie będzie możliwa ani konieczna rewizja doktryn współczesnej ekonomii politycznej, a wówczas nie uzyskamy wielu potrzebnych odpowiedzi na pytania, jakie wynikają z problemów globalizacji i wyzwań rozwojowych.

Kolejny artykuł: A. Jewtuchowicz, *Globalne uwarunkowania rozwoju lokalnego. Rozważania na temat globalizacji*, zawiera teoretyczne rozważania na temat wpływu procesów globalizacji na uwarunkowania rozwoju lokalnego. Znajdują się w nim takie zagadnienia, jak: przejście od gospodarki międzynarodowej do globalnej, konsekwencje globalizacji, przejścia od gospodarki globalnej do lokalnej. W podsumowaniu Autorka stwierdza, iż globalizacja z jednej strony wskazuje na rolę i miejsce dynamiki rozwoju lokalnego, na znaczenie działań lokalnych w procesie globalizacji, z drugiej zaś na znaczenie i miejsce procesów globalnych w strategiach rozwoju danego terytorium.

Dwa kolejne artykuły dotyczą problematyki rozwoju obszarów metropolitalnych.

F. Kuźnik, w artykule *Polityka rozwoju obszarów metropolitalnych*, wskazuje na konieczność uznania obszaru metropolitalnego jako podmiotu polityki rozwoju, omawia najważniejsze, Jego zdaniem, problemy organizacyjno-prawne wymagające rozwiązania w przypadku obszarów metropolitalnych oraz odnosi się do kwestii narodowej polityki wspierania tychże obszarów.

T. Markowski, w tekście pt. *Instytucjonalne problemy zarządzania obszarem metropolitalnym*, wskazuje na ułomność instytucji publicznych w odniesieniu do możliwości usprawnienia procesów zarządzania obszarami metropolitalnymi, identyfikuje bariery procesu doskonalenia zarządzania rozwojem metropolitalnym, wskazuje na obszary problemowe predestynowane do kompetencji instytucjonalnych zarządzających obszarem metropolitalnym oraz uzasadnia potrzeby zarządzania obszarem metropolitalnym, powołując się na doświadczenia krajów wysoko rozwiniętych.

P. Bury, w artykule *Dochody gmin w świetle kolejnych ustaw o finansowaniu samorządu terytorialnego*, przedstawia najważniejsze uregulowania prawne dotyczące dochodów gmin. Autor w syntetyczny sposób omawia zmiany, jakie zaszły w polskim prawodawstwie od reaktywowania w roku 1990 samorządu gminnego w obszarze finansowania działalności gmin. W podsumowaniu autor pokazuje nowe rozwiązania wprowadzone ustawą z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w odniesieniu do uprzednio obowiązujących.

Celem artykułu S. Wieteski: *Tendencje rozwoju ubezpieczeń majątkowych i życiowych w Polsce w latach 1991–2003* jest wskazanie na podstawowe tendencje w zakresie struktury ilościowej i jakościowej rynku kapitałowego w Polsce w okresie transformacji gospodarki. Autor odnosi się do takich kwestii, jak: zmiany w zakresie podstaw prawnych funkcjonowania rynku ubezpieczeń, identyfikacji struktury rynku ubezpieczeń i jego koncentracji, wagi kapitału zagranicznego w polskich zakładach ubezpieczeń, rozwoju pośrednictwa ubezpieczeniowego, bezpieczeństwa finansowego zakładów ubezpieczeń czy też interpretacji wielkości ekonomicznych charakteryzujących rynek ubezpieczeń w latach 2002–2003.

Zbiór prezentowanych artykułów zamykają dwa teksty powstałe w wyniku badań prowadzonych przez pracowników Katedry Zarządzania Miastem i Regionem. Pierwszy z nich – J. Kota i D. Stawasz: *Ocena przekształceń gospodarki regionu łódzkiego w układzie gmin i powiatów w kontekście identyfikacji kierunków rozwoju województwa podnoszących poziom jego innowacyjności i konkurencyjności* – powstał na podstawie analizy procesów przekształceń gospodarki regionu prowadzonej na rzecz opracowania Regionalnej Strategii Innowacji dla województwa łódzkiego LO-RIS. Zaprezentowano w nim ocenę innowacyjności gospodarki regionu łódzkiego w układzie gmin i powiatów oraz potencjalne kierunki rozwoju gospodarki województwa.

Artykuł M. Nowak i D. Sikory *Komunalne inwestycje infrastrukturalne w Łodzi w latach 1990–2002 jako czynnik kształtujący przestrzeń miasta* został napisany na podstawie prac przeprowadzonych w ramach grantu „Miejskie inwestycje infrastrukturalne jako czynnik stymulujący rozwój społeczno-gospodarczy łódzkiej aglomeracji”. Autorki prezentują wpływ inwestycji drogowych w obszarze budownictwa komunalnego zrealizowanych w Łodzi w okresie transformacji gospodarki na podniesienie poziomu konkurencyjności łódzkiej przestrzeni.

Ostatnią pozycję w niniejszym tomie stanowi recenzja, opublikowanego w 2004 r. w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego, podręcznika pt. *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionów – teoria i praktyka*, którego treści mieszczą się w obszarze zainteresowań badawczych gospodarki przestrzennej, przeznaczonego dla studentów kierunków ekonomicznych oraz pozaekonomicznych, w programach których występują przedmioty poruszające treści regionalne w wymiarze przestrzennym, środowiskowym, gospodarczym i społecznym. Autorami tego podręcznika są pracownicy Katedry Zarządzania Miastem i Regionem.

Przekazując Czytelnikowi tę książkę, mamy nadzieję, iż będzie ona stanowić nie tylko interesujący przegląd odmiennych teoretycznie prac, lecz stanie się też inspiracją do dalszych badań i rozważań w zakresie zmian w polskiej rzeczywistości ekonomicznej.

Tadeusz Markowski, Danuta Stawasz